

## Πειραματικά σχολεία – ένας θεσμός σε εξέλιξη

Αλιβίζος Σοφός

Καθηγητής Π.Τ.Δ.Ε. Πανεπιστημίου Αιγαίου

### Περίληψη

Η εισήγηση στηρίζεται στη βασική παραδοχή ότι ο θεσμός των πειραματικών σχολείων είναι κεντρικός και εξετάζεται: α) διαχρονικά από την ιστορική πορεία του και β) συγχρονικά από την επισκόπηση των ζητημάτων, μοντέλων και οργανωτικών προβλημάτων που σχετίζονται με αυτόν. Η επεξεργασία του θέματος αυτού πραγματοποιείται σε αναλυτικό επίπεδο και δομείται στα ακόλουθα μέρη:

Στο *πρώτο μέρος* σκιαγραφείται η επιστημολογική τεκμηρίωση του προσδιορισμού «πειραματικό», η αποστολή του πειραματικού σχολείου, οι θεσμικοί προσδιορισμοί που του έχουν δοθεί ιστορικά και η συνάφειά του με προοδευτικά κινήματα της Παιδαγωγικής. Στο *δεύτερο μέρος* παρουσιάζονται τα χαρακτηριστικά των εννοιών «καινοτομία» και «δημιουργικότητα» σε σχέση με την εκπαιδευτική διαδικασία και διατυπώνεται ο προβληματισμός κατά πόσο εκπαιδευτικά προγράμματα περιέχουν στοιχεία καινοτομίας. Στο *τρίτο* σκιαγραφούνται μοντέλα οργάνωσης σχολείων που λειτουργούν ως εργαστήρια για την εκπαιδευτική έρευνα πρακτικών, σύμφωνα με τις διεθνείς προσεγγίσεις. Στο *τέταρτο* μέρος παρουσιάζεται η βασική εισήγηση για τα Πειραματικά που συζητήθηκε στη Σύνοδο των Προέδρων και Κοσμητόρων των Παιδαγωγικών Τμημάτων και Σχολών και στη συνέχεια παρουσιάζονται συγκεκριμένα ζητήματα που προκύπτουν μέσα από την εμπειρία των Πειραματικών σχολείων, καθώς επίσης και προτάσεις για τη βελτίωσή τους.

### Summary

The essay is based on the basic assumption that the institution of experimental schools is central and is considered: a) over time from its historical course; and b) from the overview of the issues, models and organizational problems related to it. This issue is processed at an analytical level and is structured in the following parts:

The first part outlines the epistemological documentation of the "experimental" definition, the mission of the experimental school, the institutional determinations that have been given to it historically and its relevance to the progressive movements of Pedagogy. In the second part the characteristics of the concepts of "innovation" and "creativity" are presented in relation to the educational process and it is expressed the question of whether educational programs contain elements of innovation. In the third, there are sketched models of school organization that function as workshops for educational practice research, according to international approaches. The fourth part presents the basic Experimental school discussed at the Conference of Presidents and Deans of the Pedagogical Departments and Schools and then presents specific issues that arise from the experience of the Experimental Schools as well as suggestions for their improvement.

### Επιστημολογική τεκμηρίωση του προσδιορισμού «πειραματικό»

Ο προσδιορισμός της έννοιας «πειραματικό» είναι άμεσα συνδεδεμένος με την επιστημολογική προσέγγιση της Παιδαγωγικής ως Πειραματικής Επιστήμης. Σε αντίθεση με προσεγγίσεις της φιλοσοφικής Παιδαγωγικής, που στηρίζεται κυρίως σε δεοντολογικές παραδοχές για τη φύση του ανθρώπου και τον σκοπό της εκπαίδευσης,

η Πειραματική κατεύθυνση εστιάζει στην επεξεργασία εμπειρικών δεδομένων, προσεγγίζει εμπειρικά-αναλυτικά την εκπαιδευτική πραγματικότητα και στηρίζεται σε τέσσερα ρεύματα (Deraere 2005, 33-38):

1. τον θετικισμό ως επιστημολογικό παράδειγμα προσανατολισμού για την παιδαγωγική έρευνα και την συνεπαγομένη παραδοχή ότι η επιστημονική γνώση τεκμαίρεται μέσα από την επαγωγική πειραματική έρευνα, στη βάση ποσοτικών δεδομένων,
2. τη θεωρία εξέλιξης του Δαρβίνου, η οποία κινητοποίησε το επιστημονικό ενδιαφέρον για την έρευνα κληρονομικών παραγόντων, αλλά συνέβαλλε επίσης στην ανάπτυξη και τη διάδοση γειτονικών κλάδων, όπως η ανθρωπομετρία, η κεφαλομετρία, μια προσέγγιση που σχετίζεται με την ανάδυση της ευγονικής,
3. την πειραματική ψυχολογία, η οποία προσανατολιζόμενη στο θετικιστικό παράδειγμα εστίασε το ερευνητικό ενδιαφέρον στη μελέτη των ανώτερων λειτουργιών της συνείδησης, της νοημοσύνης, στη βάση τεστ και στη θεραπευτική παιδαγωγική
4. τις μεταρρυθμιστικές προσεγγίσεις στην εκπαίδευση και την ανανέωση της εκπαίδευσης

Σε αντιστοιχία με τα προαναφερόμενα ρεύματα διακρίνονται σύμφωνα με τον Deraere (2005, 38-44) τέσσερις φάσεις θεσμικής ανάπτυξης της πειραματικής προσέγγισης στην Παιδαγωγική:

1. η ίδρυση εργαστηρίων, συνδέσμων και ιδρυμάτων, όπως το κίνημα μελέτης του παιδιού με τον Stanley Hall ως εκπρόσωπο και την συνεπακόλουθη έκδοση του περιοδικού *The Paidagogist* από την ένωση (British Child Study Association) που ιδρύθηκε το 1898. Η Παιδολογία ως προσπάθεια δημιουργίας αυτόνομου επιστημονικού πεδίου προσανατολιζόταν στο θετικιστικό παράδειγμα και στην παράδοση των βιογενετικών νόμων αναφορικά με την οντογένεση ως επανάληψη της φυλογένεσης και ενδιαφερόταν να μελετήσει την ανάπτυξη του παιδιού, προκειμένου να προβληθούν οι αντικειμενικοί «νόμοι» της ανάπτυξής του.
2. Το κίνημα για την «περιγραφική παιδαγωγική επιστήμη» με βασικούς εκπροσώπους τους P. και E. Petersen, τους ψυχολόγους Meumann, Lay, Fischer και Lochner που συνέβαλαν στο να καθιερωθεί από τις αρχές αυτού του αιώνα ο όρος «πειραματική παιδαγωγική επιστήμη». Σε αντίθεση με την προσέγγιση της Παιδολογίας, η προσέγγιση αυτή εστίαζε το ενδιαφέρον της κυρίως σε μια διάσταση, δηλαδή αυτή της εκπαιδευτικής πραγματικότητας και η παιδαγωγική έρευνα στρεφόταν στην πειραματική ψυχολογία, κυρίως δε στη σύγχρονη ψυχολογική προσέγγιση των παιδιών και των εφήβων, εκδίδοντας το περιοδικό *Zeitschrift für experimentelle Pädagogik* 1905.
3. Έχοντας θέσει ο Binet το 1899 στη Γαλλία τις βάσεις για την ανάπτυξη της μεθόδου των τεστ αναπτύχθηκε τόσο στις ΗΠΑ με τον Thorndike όσο και στην Ευρώπη με τον Buysse η εμπειρική πειραματική έρευνα με εμπειρικά δεδομένα από επισκέψεις σε σχολικές τάξεις με στόχο να μετρηθούν: η μαθησιακή πρόοδος, να απαντηθούν πραγματικά προβλήματα στην εκπαίδευση και να βελτιωθούν οι εκπαιδευτικές πρακτικές μέσω

πειραματικών αποτελεσμάτων. Ήδη πριν τον 2<sup>ο</sup> παγκόσμιο πόλεμο ο Buysse δήλωνε ότι η πειραματική διδακτική μπορεί να εφαρμοστεί σε κανονιστικά παιδαγωγικά πλαίσια, αλλά και μετά υιοθετείται η γενική θεωρία του Thorndike για τη γενική ψυχολογία της μάθησης στα προβλήματα της εκπαίδευσης, που σχετίζονται με θέματα διδασκαλίας.

4. Η πειραματική παιδαγωγική που προσανατολίζεται σε μεταρρυθμιστικές προσεγγίσεις της Νέας Αγωγής και αποδέχεται τη στενή σχέση που υπάρχει μεταξύ μαθητή, σχολείου και κοινωνίας. Οι εκπρόσωποι αυτής της προσέγγισης, έχοντας ως σημείο αναφοράς έναν παιδοκεντρικό προσανατολισμό με εστίαση την ανάπτυξη της συνολικής προσωπικότητας και όχι μόνο της νοημοσύνης του μαθητή, προτείνουν εναλλακτικές μορφές οργάνωσης της εκπαίδευσης σε συνδυασμό με την επιστημονική παρακολούθηση.

### Θεσμική τεκμηρίωση του πειραματικού σχολείου

Η θεσμική οριοθέτηση του πειραματικού σχολείου ξεκινά, όπως παρουσιάζει ο ακόλουθος πίνακας, στις αρχές της δεκαετίας του 20<sup>ου</sup> αιώνα και συνεχίζεται ως σήμερα:

- Νόμος 4376 «Περί ιδρύσεως Πειραματικών Σχολείων εν τοις Πανεπιστημίσις Αθηνών και Θεσσαλονίκης» (ΦΕΚ 300/21-8-1929)
- Νόμος 4600 «Περί τροποποιήσεως και συμπληρώσεως του νόμου 4376 “περί ιδρύσεως Πειραματικών Σχολείων εν τοις Πανεπιστημίσις Αθηνών και Θεσσαλονίκης”» (ΦΕΚ 149/9-5-1930)
- Βασιλικό διάταγμα «Περί εκτελέσεως των νόμων 4376, 4600 “περί ιδρύσεως Πειραματικών Σχολείων εν τοις Πανεπιστημίσις Αθηνών και Θεσσαλονίκης”» (ΦΕΚ 550/14-11-1935)
- Αναγκαστικός νόμος 1297 «Περί συμπληρώσεως και τροποποιήσεως εκπαιδευτικών τινων Νόμων» (ΦΕΚ 251/6-7-1938).
- Νόμος 1566 για τη Δομή και λειτουργία της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και άλλες διατάξεις. ΦΕΚ 167/30-9-1985
- Την υπουργική απόφαση για την «Οργάνωση λειτουργία και υπαγωγή Πειραματικών σχολείων πρώην Παιδαγωγικών Ακαδημιών στα Παιδαγωγικά τμήματα Δημ. Εκπ/σης και Νηπιαγωγών των ΑΕΙ» ΦΕΚ 96/14-2-1995.
- Νόμος 3966 του 2011 σκοπός: νομοθετική ενοποίηση πρότυπων και πειραματικών σχολείων
- Νόμος 4327/2015 σκοπός: διαχωρισμός μεταξύ των πρότυπων και των πειραματικών σχολείων

Ήδη από τον Νόμο 4376 φαίνεται ότι ισχύουν μέχρι και σήμερα οι *βασικοί σκοποί* για τους οποίους ιδρύθηκαν τα δύο πρώτα πειραματικά σχολεία: δηλαδή «*η θεωρητική και πρακτική παιδαγωγική μόρφωση των καθηγητών της Μέσης Εκπαίδευσης, η προαγωγή της Παιδαγωγικής επιστήμης και η πρακτική παιδαγωγική κατάρτιση των μετεκπαιδευόμενων στο Πανεπιστήμιο δημοδιδασκάλων*» (<http://www.pspa.eu/index.php/sxoleio-pspa/istoria-pspa>).

Ο ίδιος νόμος προβλέπει στα άρθρα 1, 6, 10 και 11 αντίστοιχα ότι ο σύλλογος του σχολείου μπορεί να επιφέρει αλλαγές στο αναλυτικό πρόγραμμα· ότι στα σχολεία αυτά μπορεί να πραγματοποιηθεί η πρακτική άσκηση των σπουδαστών των παιδαγωγικών Ακαδημιών αλλά και των φοιτητών της Φιλοσοφικής, της Θεολογικής, των Φυσικών και των Μαθηματικών (ΦΕΚ 550/14-11-1935, άρθρο 7, σελ. 2719) και να πραγματοποιούνται ψυχολογικές παρατηρήσεις και πειράματα αναφορικά με μεθόδους διδασκαλίας (Γουδήρας, 2014). Από τις αναφορές του νόμου για το Πειραματικό Σχολείο στην Αθήνα επιβεβαιώνονται οι πειραματικές δραστηριότητες:

*Στο Πειραματικό γινόταν παρακολούθηση τόσο της σωματικής (σωματικές μετρήσεις) όσο και της νοητικής κατάστασης (μετρήσεις βαθμού νοημοσύνης, αναλυτικά ψυχογραφήματα) των μαθητών. Κάθε μαθητής του σχολείου διέθετε ατομικό φάκελο, στον οποίο φυλάσσονταν όλα τα σχετικά με αυτόν στοιχεία (δελτίο υγείας, ελεύθερα κείμενα- εκθέσεις του, πληροφορίες για τον μαθητή που κατέθεταν οι γονείς του, απαντήσεις σε ερωτηματολόγια, εργασίες, επιστολές κ.ά.)*  
<http://www.pspa.eu/index.php/sxoleio-pspa/istoria-pspa>

Αναφορικά με την εποπτεία των πειραματικών σχολείων, ακολουθείται το ιατρικό μοντέλο. Οι αρμοδιότητες και το έργο του επόπτη στα πειραματικά σχολεία σύμφωνα με το άρθρο 2 του Βασιλικού Διατάγματος «Περί εκτελέσεως των νόμων 4376, 4600 “περί ιδρύσεως Πειραματικών Σχολείων εν τοις Πανεπιστημίσις Αθηνών κα Θεσσαλονίκης» ΦΕΚ 550/14-11/1935 (άρθρο 2 παράγραφος 1-6, σελ. σελ. 2716) είναι (Λιάμπας, 2009):

1. Χαράσσει τις κατευθυντήριες γραμμές και δίνει οδηγίες για τη λειτουργία του Σχολείου.
2. Ελέγχει την εργασία του Διευθυντή του Σχολείου.
3. Δικαιούται να εκτελεί στις τάξεις διδασκαλίες, παιδαγωγικά πειράματα και επιστημονικές έρευνες.
4. Επισκέπτεται και επιθεωρεί το διδακτικό προσωπικό κατά τη διδασκαλία και απευθύνει προφορικές ή γραπτές οδηγίες για την καλύτερη επιτέλεση του διδακτικού έργου
5. Συγκαλεί και προΐσταται στις παιδαγωγικές συνεδρίες με το διδακτικό προσωπικό για την εξυπηρέτηση των παραπάνω σκοπών
6. Καθορίζει το περιεχόμενο κι επιβλέπει τις πρακτικές ασκήσεις των φοιτητών.

Τόσο από τον σκοπό ίδρυσης των πειραματικών όσο και από την απαρίθμηση των αρμοδιοτήτων του επόπτη γίνονται σαφή τα βασικά χαρακτηριστικά των πειραματικών σχολείων:

1. Η σύνδεση των πειραματικών σχολείων με «έδρα» παιδαγωγικής.
2. Εκπαίδευση και πρακτική άσκηση
3. Ψυχοπαιδαγωγική και εκπαιδευτική έρευνα
4. Πειραματική εφαρμογή προγραμμάτων και μεθόδων διδασκαλίας
5. Γνωμοδότηση του επόπτη και του εκπαιδευτικού συμβουλίου για την τοποθέτηση διευθυντή και εκπαιδευτικών
6. Εγγραφή μαθητών χωρίς εξετάσεις

Αναφορικά με το πρώτο χαρακτηριστικό, ο νόμος 3966 του 2011 «αποδέσμευσε» την εποπτεία των πειραματικών σχολείων από τα οικεία παιδαγωγικά τμήματα δημιουργώντας ένα νέο όργανο διοίκησης, τη Διοικούσα Επιτροπή Προτύπων Πειραματικών Σχολείων Δ.Ε.Π.Π.Σ. σε εθνικό επίπεδο και το Επιστημονικό Εποπτικό Συμβούλιο ΕΠ.Ε.Σ., σε επίπεδο σχολικής μονάδας, συνδέοντας τα πειραματικά με τα πρότυπα σχολεία και υιοθετώντας παράλληλα μια προσέγγιση προσανατολισμένη στην αριστεία. Ο ίδιος νόμος εισήγαγε το θεσμό των ομίλων για την ανάπτυξη των ιδιαίτερων ικανοτήτων και κλίσεων των μαθητών. Στη συνέχεια ο νόμος 4327 του 2015 επανάφερε τη διάκριση μεταξύ των δύο αυτών τύπων (σχολείων), αλλά διατήρησε το νέο τρόπο διοίκησής τους. Ο ακόλουθος πίνακας σκιαγραφεί τις βασικές διαφοροποιήσεις του θεσμού:

έτος	Νόμος/ΦΕΚ	Προσδιορισμός	Τρόπος ορισμού Του σχολείου	Σύνδεση	Εποπτεία	Τρόπος εισαγωγής	Πρακτική παιδαγωγικής επιμόρφωσης του εκπαιδευτικού προσωπικού	Ψυχοπαιδαγωγική και εκπαιδευτική έρευνα (πειραματική εφαρμογή προγραμμάτων και μεθόδων διδασκαλίας, σχολικών βιβλίων, οπτικοακουστικών και άλλων μέσων εκπαιδευτικής τεχνολογίας)	Πρακτική άσκηση φοιτητών	Έρευνα στη οργάνωση, διοίκηση, αξιολόγηση και διαχείριση σχέσεων στη σχολική μονάδα	Δημιουργία ομίλων (δημιουργικότητα, καινοτομία, αριστεία)	Λειτουργία ως επιμορφωτικού κέντρου
1929	300	πειραματικά	Με ορισμό	Έδρα καθηγητή ή Παιδαγωγικής	Καθηγητές Παιδαγωγικής	εγγραφή	ναι	ναι	ναι			
1985	1566, αρθρο1 παρ. 1	Πειραματικά	Με ορισμό	με Π.Τ.	Εποπτικό συμβούλιο	κλήρωση	ναι	ναι	ναι			
1995	96, άρθρο 2	Πειραματικά	Με ορισμό	με Π.Τ.	Εποπτικό συμβούλιο	κλήρωση	ναι	ναι	ναι			
2011	3966 ΦΕΚ118	Πρότυπα πειραματικά άρθρο 37	Μετά από αξιολόγηση βάση κριτηρίων	Με περισσότερα ΑΕΙ και άλλες δομές	ΔΕΠΠΣ/ΕΠ.Ε.Σ.	Κλήρωση/εξετάσεις	ναι	ναι	ναι	ναι	ναι	ναι
2015	4327	Πρότυπα και πειραματικά	Μετά από αξιολόγηση βάση κριτηρίων	Με περισσότερα ΑΕΙ και άλλες δομές	ΔΕΠΠΣ/ΕΠ.Ε.Σ.	κλήρωση	ναι	ναι	ναι	ναι	ναι	ναι

## Σύνδεση Π.Σ. με προοδευτικά κινήματα της Παιδαγωγικής

Η Πειραματική Παιδαγωγική συνδέεται με μεταρρυθμιστικές προσεγγίσεις τόσο στο διεθνή χώρο όσο και στην Ελλάδα. Σημείο αναφοράς αποτελούν τόσο πολιτικοί προσανατολισμοί όσο και παιδαγωγικές θεωρήσεις που είναι συμβατές μεταξύ τους. Σε αυτό το πλαίσιο μπορούμε να δούμε τις ακόλουθες περιπτώσεις πειραματικών σχολείων ενδεικτικά σε διάφορες περιόδους:

1. Τα πειραματικά σχολεία του Αμβούργου (1919-1933): Τα πειραματικά σχολεία του Αμβούργου της Γερμανίας αποτελούν μία από τις βασικότερες μεταστροφές της εκπαίδευσης κατά τον 20<sup>ο</sup> αιώνα (Roith, 2014).
2. Τα πειραματικά σχολεία της Ισπανίας του μεσοπολέμου (1920-1933): Οι ενέργειες γύρω από τα νέα πειραματικά σχολεία πραγματοποιήθηκαν επίσης από εκπαιδευτικούς και μεταρρυθμιστές της αριστεράς, οι οποίες έπαψαν να ισχύουν, όταν ένα ανάλογο καθεστώς με αυτό της Γερμανίας- η δικτατορία του Φράνκο- επιβλήθηκε στην Ισπανία, έχοντας ως αποτέλεσμα τη φυσική εξόντωση ή την εξορία των μεταρρυθμιστών (Andes, 2014).
3. Το σχολείο του Ουαϊτί: Το πειραματικό σχολείο του Ουαϊτί της Νέας Ζηλανδίας δημιουργήθηκε αμέσως μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Τόσο τα γεγονότα του πολέμου όσο και μια γενικότερη προγενέστερη αντίληψη αναφορικά με την αξία της εκπαίδευσης στην ηθική διάπλαση του χαρακτήρα των μαθητών και στη συμβολή της στη δημιουργία μιας «τέλειας» κοινωνίας πολιτών, συνέβαλαν τα μέγιστα στο να επιχειρηθεί το συγκεκριμένο εγχείρημα (Boyask et al, 2008; 19-34).
4. Το σχολείο Discovery 1: Σχεδιάστηκε στα τέλη της δεκαετίας του 1990 και λειτούργησε μετά το 2001 στη Νέα Ζηλανδία. Η ίδρυση του συγκεκριμένου σχολείου πραγματοποιήθηκε από έξι άτομα, τρεις εκπαιδευτικούς και τρεις γονείς με διαφορετικό επαγγελματικό και εκπαιδευτικό υπόβαθρο. Το Discovery 1 σε αντίθεση με άλλα σχολεία χτίστηκε στον τρίτο όροφο ενός εμπορικού κτιρίου μιας μητροπολιτικής περιοχής και λειτούργησε με περίπου 150 μαθητές διαφορετικών αναγκών και εθνοτικών καταβολών. Αποτέλεσε το πρώτο τολμηρό εκπαιδευτικό εγχείρημα μετά από μια σχετική νομοθετική πρωτοβουλία το 1989, όπου θεσμοθετήθηκε η αποκέντρωση της εκπαιδευτικής διοίκησης, η ανάμειξη των γονέων στον εκπαιδευτικό σχεδιασμό και η σύγκριση της επίδοσης και της αποτελεσματικότητας διαφορετικών σχολικών μονάδων (Boyask et al, 2008; 19-34).

Σύμφωνα με τις μεταρρυθμιστικές προσεγγίσεις, η παιδαγωγική καλείται να αναλύσει και να εξηγήσει την παιδική συμπεριφορά και να συνδέσει το σχολείο με την κοινωνία και την καθημερινή ζωή του παιδιού. Επίσης αντιτίθεται έντονα στο παραδοσιακό μοντέλο εκπαίδευσης που με τον αυταρχικό και γραφειοκρατικό του χαρακτήρα εκπαιδεύει παθητικούς μελλοντικούς πολίτες χωρίς κρίση και χωρίς ικανότητα έκφρασης προτιμήσεων και ιδιαιτεροτήτων. Οι παιδαγωγικές αρχές της Εταιρείας Προοδευτικής Εκπαίδευσης (Ε.Π.Ε) που ιδρύθηκε το 1919 εστιάζουν στα ακόλουθα (Rohrs, 1990):

- Την ελευθερία που έχει ως στόχο μια φυσιολογική ανάπτυξη.
- Το ενδιαφέρον, που αποτελεί κίνητρο σε κάθε είδους δραστηριότητα.
- Το δάσκαλο που θα πρέπει να λειτουργεί ως καθοδηγητής και όχι ως «αυθεντία» στην επίλυση προβλημάτων και ασκήσεων.
- Την ανάπτυξη του παιδιού που πρέπει να εξετάζεται επιστημονικά.
- Την έμφαση σε όλους τους παράγοντες που επιδρούν στη σωματική ανάπτυξη του παιδιού.
- Τη συνεργασία μεταξύ των γονέων και του σχολείου για την επίλυση προβλημάτων του παιδιού που είναι πρωταρχικής σημασίας.
- Την εξέλιξη της Παιδαγωγικής που έχει ως στόχο το προοδευτικό σχολείο

Μπορούμε να αποτυπώσουμε τις παραπάνω θέσεις των μεταρρυθμιστικών προσεγγίσεων των πειραματικών σχολείων με το ακόλουθο απόσπασμα:

*«Ποια είναι τα χαρακτηριστικά της παλιάς εκπαίδευσης: η παθητική της στάση, η μηχανιστική μαζικοποίηση των παιδιών, η μονολιθικότητα στην ύλη και στις μεθόδους. Με δυο λόγια, στην παραδοσιακή εκπαίδευση το κέντρο βάρους βρίσκεται έξω από το παιδί: στο δάσκαλο, στο σχολικό εγχειρίδιο, όπου αλλού θέλετε, αλλά όχι στα πρωταρχικά ένστικτα και στις δραστηριότητες του ίδιου του παιδιού. Τώρα, η αλλαγή που έρχεται στην παιδεία μας είναι μια μετατόπιση του κέντρου βάρους. Είναι μια αλλαγή, μια επανάσταση, όμοια με κείνη που έφερε ο Κοπέρνικος, όταν μετέθεσε το κέντρο του σύμπαντος από τη γη στον ήλιο. Και δω, το παιδί γίνεται ο ήλιος, γύρω από το οποίο περιστρέφονται τα μέσα της εκπαίδευσης, το κέντρο γύρω από το οποίο οργανώνονται»<sup>1</sup>*

Σύμφωνα με τους Rohrs (1990) και Πυργιωτάκη (2007, 249-259) οι παιδαγωγικές προσεγγίσεις, πέρα από τις κοινές συνιστάμενες διαφοροποιούνται και διακρίνονται στα ακόλουθα ρεύματα/μοντέλα:

1. *της Παιδαγωγικής «από τη σκοπιά του παιδιού»*: Οι παιδαγωγοί αυτού του ρεύματος εκδήλωσαν περισσότερο ενδιαφέρον από τους μεταρρυθμιστές παιδαγωγούς των άλλων ρευμάτων για την προσωπικότητα του παιδιού, για τις φυσικές του ικανότητες και τα ενδιαφέροντά του. Η προσέγγιση αυτή στηριζόταν στις φυσικές ικανότητες των παιδιών και έτσι θα μπορούσε κανείς να προσδοκά μια καλύτερη κοινωνία ανθρώπων. Με βάση τα παραπάνω χαρακτηριστικά σε αυτή την κατηγορία ανήκουν οι εξής παιδαγωγοί: Ellen Key, Berthold Otto, Maria Montessori, OvideDecroly, AlexanderNeill.
2. *του Σχολείου Εργασίας*: Το πιο σημαντικό χαρακτηριστικό αποτελούσε ο ιδιαίτερος τονισμός της εργασίας του μαθητή. Επιπρόσθετα βασικό χαρακτηριστικό αποτελούσε η έμφαση στην παιδαγωγική σημασία της αυτενέργειας και της ανάληψης πρωτοβουλιών από πλευράς των μαθητών, καθώς και στην σχολική ζωή. Σημαντική διαφορά μεταξύ των δυο επικρατέστερων παιδαγωγών του Σχολείου Εργασίας του Kerschensteiner και του Gaudig ήταν ότι Kerschensteiner απέδιδε την ίδια σημασία στην πνευματική εργασία με εκείνη του χεριού, ενώ Gaudig απέδιδε ιδιαίτερη παιδαγωγική σημασία κυρίως μόνο στην πνευματική εργασία.
3. *του Σχολείου Παραγωγής*: Βασικό χαρακτηριστικό του παιδαγωγικού αυτού ρεύματος αποτελούσε η ανάγκη ευθυγράμμισης του σχολείου στην οικονομική και κοινωνική συνιστώσα ακόμη και στενή σύνδεση της σχολικής

<sup>1</sup>Dewey, 1982, 29-31. Dewey, J., 1982, *Το σχολείο που μ'αρέσει. Ο δρόμος και ο αγώνας για τη μεταμόρφωση των παιδαγωγικών ιδεών*, (Μ. Μιχαλοπούλου, ελλ. μτφρ.), εκδ. Γλάρος, Αθήνα, 29.

διδασκαλίας με την κοινωνική - παραγωγική εργασία στα εργοστάσια. Κύριοι εκπρόσωποι του τού παιδαγωγικού αυτού ρεύματος θεωρούνται οι R. Seidel, P. Oestreich, P. Blonskij και A. Pinkewitsch.

4. *των Εξοχικών Παιδαγωγείων*: Βασικά χαρακτηριστικά των εξοχικών παιδαγωγείων αποτελούσαν τα εξής: ο τόπος της έδρας τους έπρεπε να είναι μακριά από τον πολιτισμό της βιομηχανικής κοινωνίας, δηλαδή στην εξοχή, οι διαπροσωπικές σχέσεις δασκάλων - μαθητών, η οργάνωση των μαθητών σε μαθητικές κοινότητες, η ανάθεση σημαντικών πρωτοβουλιών για δραστηριότητες στους μαθητές και γενικά το πνεύμα μιας πρωτότυπης σχολικής ζωής. Εκπρόσωπος και ιδρυτής των εξοχικών παιδαγωγείων ήταν Η. Lietz. Επίσης, εκπρόσωποι αυτού του ρεύματος ήταν G. Wyneken και P. Geheeb.
5. *της Προοδευτικής Παιδαγωγικής*: Βασικά χαρακτηριστικά της προοδευτικής παιδαγωγικής αποτελούσαν η 'Μέθοδος Project', η υποχρεωτική κοινωνική εργασία και κυρίως ο εκδημοκρατισμός της κοινωνίας. Κύριοι εκπρόσωποι αυτού του ρεύματος ήταν οι John Dewey, William H. Kilpatrick και James T. Adams.
6. *των Παιδαγωγικών συστημάτων με «ιδιάζουσα μορφή»*: Την έκτη ομάδα της κλασικής Μεταρρυθμιστικής Παιδαγωγικής μπορεί να αποτελέσει μια κατηγορία διακεκριμένων μεταρρυθμιστών παιδαγωγών, μοναδικό κοινό σημείο στο συλλογικό παιδαγωγικό έργο των οποίων αποτελεί το γνήσιο ενδιαφέρον τους για το παιδί και η αναγνώριση της προσωπικότητάς του. Γνωστά παιδαγωγικά συστήματα είναι τα Jena Plan, Dalton Plan και Waldorf schule.

Το κοινό χαρακτηριστικό όλων αυτών των προσεγγίσεων και των παιδαγωγικών συστημάτων είναι η προσπάθειά τους να αναπτύξουν την δημιουργικότητα εισάγοντας καινοτόμες ιδέες στην οργάνωσή τους και στη διάρθρωση του προγράμματος σπουδών σε συνδυασμό με την παιδαγωγική έρευνα.

### **Δημιουργικότητα και καινοτομία στην εκπαιδευτική διαδικασία**

Οι δύο έννοιες δημιουργικότητα και καινοτομία χρησιμοποιούνται συχνά στην καθημερινότητα σε άμεση σύνδεση μεταξύ τους και γι' αυτό γίνονται αντιληπτές ως ταυτόσημες, εννοώντας κάτι ότι κάτι είναι πρωτότυπο και καινοτόμο. Στην πραγματικότητα πρόκειται όμως για διακριτές έννοιες με διαφορετική σημασία για την εκπαίδευση.

Με την έννοια της δημιουργικότητας εννοούμε την παραγωγή νέων ιδεών, το διαφορετικό τρόπο σκέψης και επίλυσης ενός θέματος ή και το γεγονός ότι το στοιχείο του νέου θα πρέπει να έχει ένα είδος υπεραξίας, σε σχέση με τον γνωστό τρόπο επίλυσης. Στη βιβλιογραφία είναι γνωστές οι αναφορές που σχετίζονται με τα στάδια ανάπτυξης της δημιουργικότητας, όπως 1. την προετοιμασία, 2. την επώαση, 3. τη διαφώτιση και 4. την επαλήθευση και με το γεγονός ότι η δημιουργικότητα χρειάζεται χρόνο, για να αναπτυχθεί. Επίσης, γνωστά είναι τα χαρακτηριστικά των δημιουργικών ανθρώπων, όπως ο αποκλίνων τρόπος σκέψης, ένα σταθερό υπόβαθρο σκέψης, η γνώση ενός εξειδικευμένου τομέα, η εσωτερική δέσμευση για ανάληψη

καθηκόντων και εστίαση, η ύπαρξη κινήτρων και η δεκτικότητα σε νέες προσεγγίσεις και πράγματα.

Το βασικό ερώτημα που προκύπτει εστιάζει στο αν στην εκπαιδευτική πραγματικότητα τα παραπάνω χαρακτηριστικά πράγματι ενδυναμώνονται με σταθερό τρόπο, δηλαδή συνειδητά μεθοδευμένο, και αν ναι, τότε με ποιες μεθοδεύσεις;

Στον οδηγό για εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης για την εκπαίδευση μαθητών που εξέδωσε το Υπουργείο Παιδείας το 2004 παρουσιάζονται έξι βασικές παράμετροι με περαιτέρω επεξηγήσεις για την καλλιέργεια της δημιουργικότητας που σχετίζονται με τα χαρακτηριστικά δημιουργικών ανθρώπων:

1. Ενίσχυση αποκλίνουσας σκέψης
2. Βασικές δεξιότητες σκέψης
3. Εξειδικευμένη γνώση και δεξιότητες
4. Επιμονή στην εκτέλεση του καθήκοντος
5. Ύπαρξη κινήτρων και παρότρυνσης
6. Δεκτικότητα προς το νέο

Καθώς στην εκπαιδευτική πραγματικότητα υλοποιείται πληθώρα εκπαιδευτικών προγραμμάτων, π.χ. στο πλαίσιο της Αγωγής Υγείας, της περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης κ.α. είναι σκόπιμο να παρατηρήσουμε κριτικά τις ίδιες μας τις ενέργειες προκειμένου να κατανοήσουμε αν σε αυτές τις εκπαιδευτικές παρεμβάσεις α. τι είδος δημιουργικότητας προάγουμε και β. αν στηρίζουμε ουσιαστικά τη δημιουργικότητα μέσα από εκπαιδευτικά σκόπιμες ενέργειες. Αναφερόμενος σε μια από τις ως άνω παραμέτρους παραθέτω μια λίστα με ενδεικτικές ερωτήσεις για την αυτοπαρατήρηση του εκπαιδευτικού, προκειμένου να κατανοήσει καλύτερα αν οι πρακτικές που εφαρμόζει προωθούν τη δημιουργικότητα (ΥΕΠΘ 2004, 43):

### **Βασικές δεξιότητες σκέψης**

- αφήνω τους μαθητές να δουλεύουν εκτός τάξης;
- διδάσκω δεξιότητες σκέψης;
- διδάσκω δεξιότητες επίλυσης προβλημάτων;
- προγραμματίζω ανεξάρτητη μελέτη για τους μαθητές;
- ρυθμίζω το χρόνο για εργασίες ανεξάρτητης μελέτης;
- διδάσκω πιο απαιτητικές ενότητες στο αναλυτικό πρόγραμμα;
- διδάσκω με κείμενα πιο προχωρημένου επιπέδου;
- ομαδοποιώ μαθητές ανάλογα με τις δυνατότητές τους;
- οργανώνω ομάδες ανάλογες με τα ενδιαφέροντα;
- λαμβάνω υπόψη τη γνώμη των μαθητών για το χρόνο που απαιτείται στα μαθήματα;
- βρίσκω υλικό που βοηθά τους μαθητές να μαθαίνουν μόνοι τους;
- ενθαρρύνω τους μαθητές να κάνουν μεγάλες εργασίες;

Σύμφωνα με τον Ματσαγγούρα (2003, 123), η έννοια της καινοτομίας σχετίζεται με πρωτότυπες και πρωτοποριακές παρεμβάσεις στο εκπαιδευτικό σύστημα που

μπορούν να επιφέρουν αλλαγές στη νοοτροπία, στις πρακτικές, στους ρόλους και στη γενικότερη κουλτούρα του συστήματος. Αν εξετάσουμε προσεκτικά αυτόν τον ορισμό, μπορούμε να διακρίνουμε τα ακόλουθα χαρακτηριστικά της καινοτομίας:

1. την ύπαρξη νέων στοιχείων που διαφοροποιούν την εκπαιδευτική πρακτική από τις συμβατικές θεματολογίες, διδακτικές μεθοδεύσεις, μορφές οργάνωσης κ.α.
2. την ουσιαστική συνεισφορά της αλλαγής σε μεγάλη διάρκεια, που σχετίζεται με την ικανότητα του συστήματος να μαθαίνει, διατηρώντας και επιβεβαιώνοντάς την σε σταθερή βάση.
3. τη διαφοροποίηση ρόλων και ενεργειών όλων όσων συνυπάρχουν στη συγκεκριμένη εκπαιδευτική κοινότητα και αποδέχονται τις οργανωτικές διαφοροποιήσεις.
4. τη διαμόρφωση αντίστοιχης κουλτούρας και νοοτροπίας που θα αποτυπώνεται α) σε ορατά χαρακτηριστικά του φυσικού περιβάλλοντος του οργανισμού αλλά και νόρμες συμπεριφοράς (π.χ. στήριξη συναδέλφων, αποφυγή κριτικής στο διευθυντή, γνωριμία με τους συναδέλφους κ.ά.), β) σε ένα σύστημα κοινών αξιών που θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως οι επιδιώξεις του οργανισμού και γ) σε συλλογικές παραδοχές που σχετίζονται με την ανθρώπινη φύση, τις ανθρώπινες σχέσεις, την αλήθεια και το περιβάλλον Schein (1992, 1999).

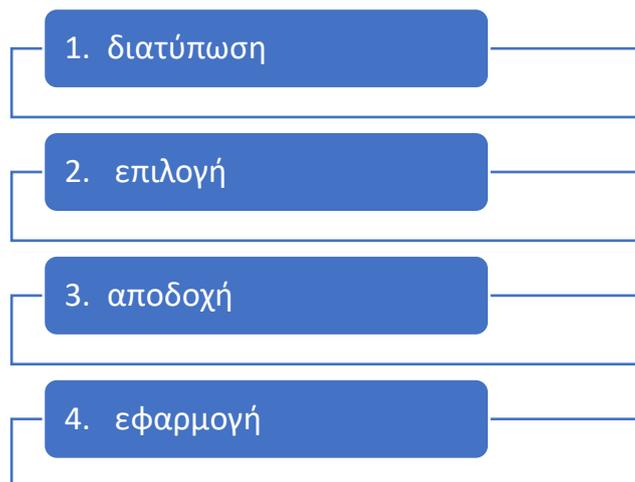
Από τα παραπάνω γίνεται κατανοητό ότι η έννοια της καινοτομίας σχετίζεται α) με θεσμικά κανονιστικά πλαίσια που ρυθμίζουν το βαθμό αυτονομίας και αυτοοργάνωσης της σχολικής μονάδας (μακροεπίπεδο), β) με το βαθμό ετοιμότητας και θέλησης των μελών της σχολικής μονάδας να αυτο-παρατηρηθούν, να θέσουν προτεραιότητες και στο πλαίσιο της δικής τους αυτο-οργάνωσης να διαμορφώσουν την ιδιαίτερη ταυτότητα και το ανάλογο σχολικό προφίλ (θεσμικό επίπεδο). Η εμπειρία δείχνει ότι η καινοτομία αντιμετωπίζεται από τις σχολικές μονάδες με τρεις βασικούς τρόπους (Kron & Sofos 2003):

**1. ως προσαρμογή:** η καινοτομία αντιμετωπίζεται με επιφυλακτικότητα και συχνά προσαρμόζεται στην υφιστάμενη πραγματικότητα και στις παγιωμένες πρακτικές.

**2. ως αφομοίωση:** Σε αυτήν την περίπτωση μεμονωμένοι δάσκαλοι επιδιώκουν με διαφορετικό ο καθένας τρόπο την εισαγωγή καινοτόμων δράσεων. Τα κίνητρα των πρωτοβουλιών αυτών μπορούν να είναι πολύπλευρα. Οι εκπαιδευτικοί επιχειρούν την οργάνωση ενός λόμπι των ενδιαφερόμενων και εμπειρών. Σε συνεργασία με τις σχολικές αρχές, τους γονείς και τις εξωσχολικές δομές μπορούν να ληφθούν πρωτοβουλίες, οι οποίες κάποιες φορές λαμβάνονται χωρίς να τηρείται η τυπική ενημέρωση της σχολικής διεύθυνσης, δίνουν ώθηση στη διαδικασία και στη στήριξη καινοτομιών. Ωστόσο, δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις που οδηγούνται σε προστριβές με άλλους συναδέλφους ή και με τη σχολική διεύθυνση. Δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις, κατά τις οποίες διατυπώνεται το γεγονός ότι δεν τις ενστερνίζεται το εκπαιδευτικό προσωπικό και κατ' επέκταση δεν «δίνει ζωή σ' αυτές». Το φαινόμενο αυτό παρατηρείται κυρίως στις περιπτώσεις, κατά τις οποίες ο διάλογος γύρω από τα μέσα και η δρομολόγηση αναπτυξιακών διαδικασιών επιβάλλονται άνωθεν.

**3. ως ολοκληρωμένη ένταξη:** Σε αυτήν την περίπτωση η σχολική μονάδα και τα μέλη της τηρούν μία ολοκληρωμένη ενταξιακή στάση που στηρίζεται στον αναστοχασμό. Τα σχολεία αυτά αντιλαμβάνονται τις φάσεις μεταβολής των περιβαλλοντικών συνθηκών ως «περιόδους κρίσης/τομών» ζωτικής σημασίας, οι οποίες συνδέονται με ευκαιρίες για ανάπτυξη. Από συστημικής άποψης οι κρίσεις συνεπάγονται τον κλονισμό των θεμελίων του συστήματος, στον οποίο αυτό μπορεί να αντεπεξέλθει μέσω ενδοσυστημικών αποφάσεων. Τα εν λόγω σχολεία και οι απασχολούμενοι σε αυτά εκπαιδευτικοί επιδεικνύουν δεκτικότητα απέναντι στις αλλαγές αυτές και επιδιώκουν την αποκατάσταση της ισορροπίας μέσω εναλλακτικών λύσεων, οι οποίες κατά κανόνα επιχειρούν να εισαγάγουν μία διαφοροποιημένη προσέγγιση. Προϋπόθεση αποτελεί εδώ η από κοινού κατάστρωση ενός σχεδίου, το οποίο θα προσφέρει δυνατότητες προσανατολισμού στο εσωτερικό (ομοφωνία σχετικά με τις αρχές του σχολείου) και στο εξωτερικό (μετάδοση των αρχών αυτών στη δημοσιότητα) του συστήματος. Τα εν λόγω σχέδια αποκτούν σημασία τόσο για την αποκρυστάλλωση μιας κοινής στάσης όσο και για την περιγραφή στρατηγικών επίτευξης καθορισμένων καινοτομιών. Τα σχολεία τα οποία τηρούν αυτή τη στάση μπορούν να χαρακτηριστούν ως εκπαιδευόμενοι/ευφυείς οργανισμοί. Αυτό προϋποθέτει ότι η σχολική μονάδα είναι διατεθειμένη να ακολουθήσει συγκεκριμένα βήματα αυτοπαρατήρησης της αυτορρυθμιζόμενης ανάπτυξής της και της στήριξης του εκπαιδευτικού προσωπικού (Philipp & Rolff 1998, 23).

Παρακάτω παρουσιάζεται ένα απλουστευμένο μοντέλο της καινοτόμου διαδικασίας. Το μοντέλο διακρίνεται σε τέσσερα στάδια, ξεκινώντας από αυτό της παραγωγής ιδεών και καταλήγοντας στην εφαρμογή. Στο ενδιάμεσο γίνεται επιλογή των ιδεών που έχουν διατυπωθεί, καταλήγοντας σε αυτές που είναι εφικτές και αποδεκτές. Με άλλα λόγια, η έννοια της δημιουργικότητας μπορεί να θεωρηθεί ότι αποτελεί το πρώτο στάδιο της διαδικασίας της καινοτομίας. Όταν εμφανίζεται η δημιουργικότητα στο κατάλληλο μαθησιακό περιβάλλον το αποτέλεσμα οδηγεί στην καινοτομία. Αυτή είναι μια άποψη με την οποία φαίνεται να συμφωνεί το σύνολο των ερευνητών:



Σε σχέση με τις εκπαιδευτικές δράσεις που πραγματοποιούνται σε σχολεία στο πλαίσιο προγραμμάτων και ομίλων αναφέρω το παράδειγμα του 2ου πειραματικού Λυκείου Αθήνας με τον όμιλο κινηματογράφου που λειτουργεί για μεγάλο χρονικό διάστημα από το 2001, αλλά και το διετές πιλοτικό πρόγραμμα για την επιμόρφωση

και εφαρμογή της παιδαγωγικής Φρενέ στη δημόσια εκπαίδευση, όπου κριτήριο για την επιλογή των συμμετεχόντων ήταν η ύπαρξη περισσότερων αιτήσεων από το ίδιο σχολείο, ώστε να δημιουργηθούν πυρήνες εκπαιδευτικών Φρενέ.

### **Πλαίσια οργάνωσης πειραματικών σχολείων**

Από τα θέματα που συζητήθηκαν στις παραπάνω ενότητες γίνεται κατανοητό ότι προκύπτουν διαφορετικές μορφές οργάνωσης των πειραματικών σχολείων, ανάλογα με το ιστορικό, επιστημολογικό, κοινωνικοπολιτικό και ιδεολογικό υπόβαθρο τεκμηρίωσης. Κοινός στόχος τους είναι η προώθηση της εκπαιδευτικής καινοτομίας και της έρευνας στην εκπαίδευση και τη διάχυση των αποτελεσμάτων στην εκπαιδευτική κοινότητα.

**Το συνδεδεμένο μοντέλο με παιδαγωγικά τμήματα:** Σε επίπεδο ιστορικής τεκμηρίωσης που σχετίζεται άμεσα με μεταρρυθμιστικές προσεγγίσεις αλλά και με το θεσμικό πλαίσιο, όπως αναφέρθηκε στην πρώτη ενότητα, έχουμε το μοντέλο των πειραματικών σχολείων που συνδέεται άμεσα με πανεπιστημιακές έδρες και παιδαγωγικά τμήματα, τα οποία διασφαλίζουν την επιστημονική παρακολούθηση των εναλλακτικών μορφών που εφαρμόζονται. Παραδείγματα για αυτήν την μορφή οργάνωσης αποτελούν το σχολείο στο Bielefeld της Γερμανίας που είναι συνδεδεμένο με τον Hartmann von Hentig. Αποστολή του είναι να αναπτύξει νέες μορφές διδασκαλίας και μάθησης, όπως επίσης και κοινωνικής συνύπαρξης στο σχολείο, προκειμένου να κάνει αυτά τα αποτελέσματα διαθέσιμα στο κοινό. Η αποστολή του σχολείου τοποθετείται τόσο σε θεωρητικό όσο και σε εφαρμοσμένο επίπεδο. Άλλο γνωστό παράδειγμα αποτελεί το πειραματικό σχολείο του γνωστού παιδαγωγού Jon Dewey στο Σικάγο των ΗΠΑ. Αντίστοιχα ονομάζουμε τα δύο πειραματικά σχολεία στην Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη που ήταν συνδεδεμένα με τις πανεπιστημιακές έδρες των καθηγητών της Παιδαγωγικής Εξαρχόπουλο και Δελμούζο. Αυτή η παράδοση συνεχίστηκε μέχρι την ψήφιση του νόμου 3966/2011, οπότε αποδεδεσμένη η σύνδεση αυτή.

**Το συνδεδεμένο μοντέλο με δομές εκπαιδευτικής πολιτικής της πολιτείας:** Σε επίπεδο της επικράτειας προτείνεται τα πειραματικά σχολεία να αποτελούν κέντρα, όπου αναπτύσσεται η εκπαιδευτική έρευνα και καινοτομία σε άμεση σύνδεση με την εκπαιδευτική πολιτική ενός κράτους. Αυτό το μοντέλο έχει το πλεονέκτημα ότι στα συγκεκριμένα σχολεία μπορούν να εξεταστούν και να δοκιμαστούν νέες ή διαφοροποιημένες προτάσεις σε πιλοτικό ερευνητικό επίπεδο, στη συνέχεια, σε περίπτωση θετικών αποτελεσμάτων, να γίνει διάχυση σε άλλα σχολεία. Το μοντέλο αυτό εφαρμόζεται στη Γαλλία. Στο πλαίσιο της «Εκπαίδευσης Προτεραιότητας» που αναφέρεται σε περιοχές με ευάλωτες κοινωνικές ομάδες ορίζεται συγκεκριμένος αριθμός σχολείων, που πληροί κριτήρια που έχει θέσει το υπουργείο, προκειμένου να δοκιμαστούν ερευνητικά εκπαιδευτικές παρεμβάσεις με στόχο την στήριξη των μαθητών, την έρευνα σε καινοτόμες διδακτικές, κοινωνικά προγράμματα στήριξης κ.α. Τα συνδεδεμένα σχολεία, περίπου 3000 σχολικές μονάδες δεν λειτουργούν άπαξ ως πειραματικά, αλλά η σύνθεσή τους αλλάζει ανά τέσσερα χρόνια. Οι συνθήκες εργασίες διαφοροποιούνται για τους εκπαιδευτικούς αυτών των σχολείων. Αναφέρεται ενδεικτικά ότι λαμβάνουν ετησίως 1000 Ευρώ περισσότερο μισθό, έχουν μειωμένο ωράριο, λόγω αυξημένων αρμοδιοτήτων και συναντήσεων με μαθητές, γονείς και επιμορφωτές, λαμβάνουν επιμορφωτική στήριξη από ειδικούς συμβούλους

και εργάζονται συνεργατικά τόσο μεταξύ των εκπαιδευτικών του σχολείου όσο και με άλλους από το δίκτυο. Οι τάξεις είναι μικρές και έχουν έως 12 άτομα<sup>2</sup>.

**Δημιουργία δικτύου σχολείων με συγκεκριμένο ερευνητικό πλαίσιο:** Σε αυτήν την περίπτωση έχουν τη δικτύωση σχολείων που αποφασίζουν σε επίπεδο συνέλευσης διδασκόντων και διεύθυνσης να λάβουν μέρος σε ένα ερευνητικό θέμα/πρόγραμμα. Κατά συνέπεια, υπάρχει αυξημένη χρηματοδότηση από την πολιτεία για αυτό το διάστημα και για το συγκεκριμένο σκοπό. Παράδειγμα εφαρμογής αποτελεί το δίκτυο 4 σχολείων στην πόλη Wiesbaden του κρατιδίου της Έσσης στη Γερμανία με στόχο την πιλοτική διερεύνηση της ένταξης των κινητών συσκευών στη διδασκαλία. Άλλο παράδειγμα είναι το δίκτυο 30 σχολείων στο Mainz της Ρηνανίας Παλατινάτου με στόχο την ένταξη της μιντιακής παιδείας στο πλαίσιο των ολοήμερων σχολείων.

### **Θέσεις και προτάσεις για το πλαίσιο οργάνωσης των πειραματικών σχολείων**

Στη Σύνοδο των Προέδρων και Κοσμητόρων των Παιδαγωγικών Τμημάτων και Σχολών που πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα το Δεκέμβριο του 2016 έγινε κεντρική τοποθέτηση που προσανατολίζεται σε αυτό το μοντέλο οργάνωσης, όπως φαίνεται από την εισήγηση που συζητήθηκε εστιάζοντας παράλληλα στα ακόλουθα θέματα<sup>3</sup>:

1. Σύνδεση των Π.Σ. με τα Παιδαγωγικά τμήματα
2. Πρακτική άσκηση φοιτητών και κέντρα προώθησης καινοτομίας και έρευνας
3. Διασύνδεση πειραματικών σχολείων με άλλα για τη διάχυση της έρευνας και της καινοτομίας
4. Πλαίσιο διοίκησης των Π.Σ. και συνεργασία με τη ΔΕΠΠΣ
5. Τρόπος επιλογής εκπαιδευτικού προσωπικού
6. Εργασιακό πλαίσιο εκπαιδευτικών
7. Κίνητρα για την παραμονή εκπαιδευτικών σε Π.Σ.

*Τα πειραματικά σχολεία να ανήκουν σε Τμήματα Πανεπιστημίων - και όχι σε Πανεπιστημιακά Ιδρύματα - που μπορούν να επιβλέψουν τη λειτουργία τους με δημιουργικό και όχι διαχειριστικό τρόπο. Να υπάρχει δέσμευση από τη Γενική Συνέλευση του Τμήματος για την υποστήριξη στο πεδίο των εκπαιδευτικών παρεμβάσεων και συχνή αξιολόγηση των αποτελεσμάτων.*

*Ταυτόχρονα, μπορεί να διαμορφωθεί μια οργανωτική δομή από συνεργαζόμενα, με το πειραματικό, σχολεία σε εθελοντική βάση. Έτσι, επιτυγχάνεται η έμμεση διεύρυνση του αριθμού των πειραματικών σχολείων κάτι που θα βοηθήσει στην ενίσχυση της ποιότητας της πρακτικής άσκησης των φοιτητών, καθώς θα παρακολουθούν και θα εφαρμόζουν καινοτόμες εκπαιδευτικές δράσεις σε σχολεία που είναι αντιπροσωπευτικά των σχολείων που στο μέλλον θα κληθούν να στελεχώσουν. Ταυτόχρονα, το πειραματικό και τα συνεργαζόμενα σχολεία θα αποτελέσουν τα φυτάρια ανάπτυξης καινοτόμων εκπαιδευτικών πρακτικών και διάχυσης των συμπερασμάτων/γνώσεων που*

<sup>2</sup> Οι πληροφορίες έχουν αντληθεί από την ακόλουθη ιστοσελίδα:

<http://www.education.gouv.fr/cid187/l-education-prioritaire.html>

<sup>3</sup> Το κείμενο που ακολουθεί είναι απόσπασμα από την κοινή εισήγηση των Προέδρων των ΠΤΔΕ Αθανάσιου Αϊδίνη και Αλιβίζου (Λοΐζου) Σοφού του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου και του Πανεπιστημίου Αιγαίου αντίστοιχα.

παράγονται από την υλοποίησή τους στην ευρύτερη εκπαιδευτική/επιστημονική κοινότητα.

Τα όργανα διοίκησης μπορούν να παραμείνουν ως έχουν· ωστόσο, θεωρούμε σημαντικό να είναι ξεκάθαρες οι αρμοδιότητες του κάθε οργάνου, έτσι ώστε να μην υπάρχουν επικαλύψεις και αναιρέσεις. Ο πρόεδρος του Ε.Π.Ε.Σ θα πρέπει να είναι μέλος ΔΕΠ του Τμήματος στο οποίο ανήκει το Πειραματικό Σχολείο. Σε περίπτωση που το όργανο διοίκησης παραμείνει η ΔΕΠΠΣ, θα πρέπει να υπάρχει θεσμικά συντονισμένη συνεργασία με τους προέδρους των Ε.Π.Ε.Σ., προκειμένου να συζητούνται άμεσα ζητήματα που προκύπτουν και να κατοχυρωθεί η αμφίδρομη επικοινωνία μεταξύ των οργάνων. Θεωρούμε σημαντικό να υπάρχει συνεργασία των οργάνων των πειραματικών σχολείων των διαφορετικών βαθμίδων (Νηπιαγωγείο – Δημοτικό – Γυμνάσιο – Λύκειο) και κυρίως των βαθμίδων της υποχρεωτικής εκπαίδευσης, ώστε να διαμορφωθεί ένα κοινό πλαίσιο αναφοράς – συνεργασιών ως προς τις εκπαιδευτικές δράσεις, παρεμβάσεις και αλλαγές που εφαρμόζονται.

Μείζονος σημασίας ζήτημα για την ουσιαστική πειραματική λειτουργία των σχολείων αυτών είναι η διαδικασία επιλογής του εκπαιδευτικού προσωπικού που τα στελεχώνει. Θεωρούμε ότι η επιλογή του προσωπικού πρέπει να γίνεται αποκλειστικά από το Ε.Π.Ε.Σ. των οικείων πειραματικών σχολείων. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο για την επιλογή του προσωπικού θα εκτιμώνται κυρίως επιπλέον προσόντα (πτυχία, μεταπτυχιακά, διδακτορικά, επιμορφώσεις, μετεκπαιδεύσεις) που σχετίζονται με κλάδους των επιστημών της αγωγής και όχι τίτλους άσχετους με την εκπαίδευση (π.χ. πτυχίο οικονομικών, θεολογίας κτλ). Επιπλέον, θεωρούμε απαραίτητη τη συνέντευξη για την τελική επιλογή του προσωπικού από το Ε.Π.Ε.Σ, ώστε να εξασφαλίζεται η πρόθεση των εκπαιδευτικών να συμμετέχουν σε επιμορφώσεις, καινοτόμες δράσεις κ.α..

Τέλος, είναι σημαντικό να καθοριστεί ένα ελάχιστο χρονικό διάστημα παραμονής στην οργανική θέση του πειραματικού σχολείου χωρίς τη δυνατότητα αποσπάσεων ή άλλων μετακινήσεων (π.χ. σε θέσεις διευθυντών, σε άλλους εκπαιδευτικούς φορείς κτλ.) των εκπαιδευτικών των πειραματικών σχολείων, ώστε να εξασφαλιστεί η εύρυθμη λειτουργία τους. Σχετικά με αυτό, οι εκπαιδευτικοί που θα εργάζονται για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα στα πειραματικά και έχουν μετακινηθεί από άλλα σχολεία δεν θα πρέπει, αν το επιθυμούν και οι ίδιοι, να χάνουν την οργανική τους θέση στο σχολείο από το οποίο μετακινήθηκαν, καθώς αυτό λειτουργεί ως αντικίνητρο.

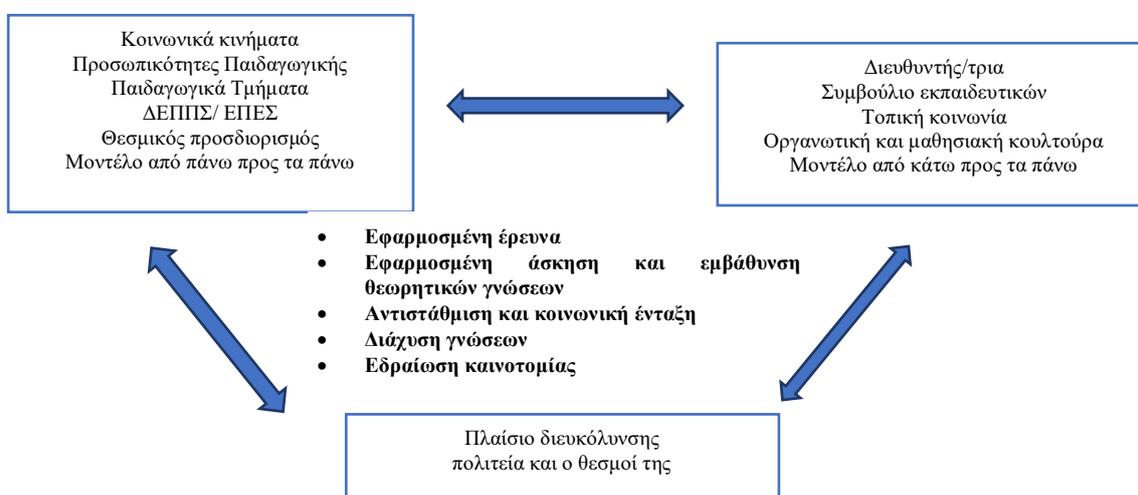
Πέρα από αυτά που αναφέρθηκαν παραπάνω, θεωρούμε σημαντικό να δοθούν κίνητρα στους εκπαιδευτικούς, για να επιλέξουν τα πειραματικά σχολεία, με ιδιαίτερη έμφαση στη νησιωτική Ελλάδα και στα πειραματικά της περιφέρειας. Το μειωμένο διδακτικό ωράριο των εκπαιδευτικών, ώστε να μπορούν να προετοιμάζουν υλικό, να συνεργάζονται με το Ε.Π.Ε.Σ., να παρακολουθούν την πρακτική άσκηση των φοιτητών, να παρακολουθούν επιμορφώσεις από μέλη ΔΕΠ του Τμήματος στο οποίο ανήκουν και να συμμετέχουν σε παιδαγωγικές συνεδρίες υπό την εποπτεία του Ε.Π.Ε.Σ. είναι ένα από αυτά τα κίνητρα. Επίσης, πρέπει να γίνει ξεκάθαρο ότι ο ρόλος του Ε.Π.Ε.Σ είναι

καθοριστικός, ώστε οι αποφάσεις του να είναι δεσμευτικές για το σύλλογο διδασκόντων των Π.Σ., κάτι που με δυσκολία και σε μικρό αριθμό εκπαιδευτικών συμβαίνει σήμερα.

Στη συνέχεια, παρουσιάζονται ζητήματα και προτάσεις που έχουν κωδικοποιηθεί μέσα από τις συνεντεύξεις με εκπαιδευτικούς των πειραματικών σχολείων<sup>4</sup>, λαμβάνοντας υπ' όψιν επίσης τη νησιωτική περιοχή του Νότιου Αιγαίου.

### 1η Διεύρυνση του τρόπου επιλογής και οργάνωσης των Πειραματικών Σχολείων

Από τα σκιαγράφηση των μοντέλων οργάνωσης των Πειραματικών σχολείων γίνεται σαφές ότι κοινός παρονομαστής ως βασικός στόχος των σχολείων αυτών είναι η τεκμηριωμένη παιδαγωγική έρευνα σε ποικίλους τομείς της εκπαιδευτικής πραγματικότητας, η καινοτομία και η διάχυσή της με στόχο την ποιοτική αναβάθμιση της εκπαιδευτικής διαδικασίας, την αντιστάθμιση και την κοινωνική ένταξη μαθητών ιδιαίτερα ευάλωτων ομάδων.



Πλαίσιο αναφοράς και αρμοδιοτήτων πειραματικών σχολείων

Από επιτόπιες έρευνες και συνεντεύξεις με στελέχη της εκπαίδευσης παρατηρείται συχνά ότι οι επιζητούμενες ερευνητικές, επιμορφωτικές, αντισταθμιστικές, καινοτομικές δράσεις σχολείων που έχουν οριστεί ως πειραματικά μειώνονται προς χάριν πραγματοποίησης πληθώρας εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Επίσης, παρατηρείται η σταθερή ένταξη μαθητών σε πειραματικά σχολεία κυρίως από μεσαίες και ανώτερες κοινωνικές διαστρωματώσεις, με αποτέλεσμα να μην αντικατοπτρίζεται η κοινωνική πραγματικότητα.

Για τους παραπάνω λόγους προτείνεται η δυνατότητα δημιουργίας ερευνητικών, πειραματικών τάξεων, μεμονωμένα ή μεταξύ τάξεων ενός μικρού δικτύου σχολείων, για συγκεκριμένο ερευνητικό θέμα/πρόγραμμα που αναφέρεται σε πραγματικούς κοινωνικούς συσχετισμούς, εκπαιδευτικές ανάγκες και ζητήματα, με στόχο τη διάχυση και τη συζήτηση των αποτελεσμάτων στην εκπαιδευτική κοινότητα, το ΙΕΠ και το Υπουργείο Παιδείας.

<sup>4</sup> Πρόκειται για το 1<sup>ο</sup> και 2<sup>ο</sup> 9/θέσιο Πειραματικό Σχολείο Ρόδου

## 2<sup>ο</sup> Αρμοδιότητα διοίκησης των πειραματικών

**1η Πρόταση:** Η υπαγωγή των διοικητικών αρμοδιοτήτων στη Διεύθυνση πρωτοβάθμιας ή δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

**2η Πρόταση:** Η διαδικασία κάλυψης εκπαιδευτικών αναγκών θα πρέπει να γίνεται με προτεραιότητα λόγω των αυξημένων αναγκών των ΠΣ και του ιδιαίτερου πειραματικού χαρακτήρα τους.

**3η Πρόταση:** Η προκήρυξη για την κάλυψη αναγκών πρέπει να γίνεται σε ετήσια βάση μέχρι τη λήξη της συμπλήρωσης της πενταετίας σε συγκεκριμένες ημερομηνίες και διαδικασίες, που δεν θα αλλάζουν συχνά, δημιουργώντας έτσι ένα «ευανάγνωστο θεσμικό πλαίσιο».

**4η Πρόταση:** Οι διευθυντές των ΠΣ να έχουν δικαίωμα υποβολής αίτησης απόσπασης σε αυτά ως διδακτικό προσωπικό, εφόσον α) η διαδικασία επιλογής στη θέση στελέχους εκπαίδευσης είναι μεταγενέστερη της διαδικασίας των αποσπάσεων ή β) δεν επιθυμούν την ανανέωση της θητείας τους ως διευθυντές.

## 3ο Εργασιακά θέματα

Από την εμπειρία των τελευταίων ετών παρατηρείται σειρά ζητημάτων που σχετίζονται με την τοποθέτηση εκπαιδευτικών με τη δυνατότητα μετακίνησής τους και με την εξασφάλιση της οργανικής τους θέσης. Σε σχέση με αυτά προτείνονται τα ακόλουθα:

**1η Πρόταση:** Να ορισθεί το ΠΥΣΔΕ/ΠΥΣΠΕ που ανήκει κάθε εκπαιδευτικός με 5/ετή θητεία (σε Πειραματικό Σχολείο) κατά τη διάρκεια της θητείας του μετά από δήλωση του εκπαιδευτικού. Θα μπορεί δηλαδή είτε να παραμείνει στο ΠΥΣΔΕ/ΠΥΣΠΕ από το οποίο προήλθε ή να τοποθετηθεί στο ΠΥΣΔΕ/ΠΥΣΠΕ όπου χωροταξικά ανήκει το Π.Σ. στο οποίο υπηρετεί με θητεία. Με τη λήξη της 5/ετούς θητείας ο εκπαιδευτικός:

1. Να έχει το δικαίωμα να γυρίσει στην οργανική του θέση, αν αυτή βρίσκεται στο ΠΥΣΔΕ/ΠΥΣΠΕ που ανήκει μετά από αίτησή του.
2. Αν δεν έχει οργανική θέση ή αν δεν επιθυμεί να γυρίσει σε αυτή, να θεμελιώνει το δικαίωμα της κατά προτεραιότητα τοποθέτησης.

**2η Πρόταση:** Να επιτραπεί στους εκπαιδευτικούς κατά την ανανέωση της θητείας τους να την υπηρετήσουν σε άλλο ΠΣ, δηλαδή να επιτρέπεται η κινητικότητα των εκπαιδευτικών με θητεία μεταξύ των Π.Σ. Να μπορούν επίσης, εφόσον έχουν συμπληρώσει 3 έτη θητείας στην αρχική τους τοποθέτηση, να τοποθετούνται για το υπόλοιπο της θητείας τους σε άλλο ΠΣ.

**3η Πρόταση:** Στην περίπτωση που επί θητεία εκπαιδευτικοί χαρακτηρισθούν ως υπεράριθμοι, προτείνεται τότε ή να γυρίζουν στη διατηρημένη οργανική τους θέση στο ΠΥΣΔΕ/ΠΥΣΠΕ που ανήκουν ή αν δεν επιθυμούν να γυρίσουν ή δεν έχουν οργανική να θεμελιώνουν το δικαίωμα της κατά προτεραιότητα τοποθέτησης.

**4η Πρόταση:** Εκπαιδευτικοί των ΠΣ που έγιναν διευθυντές σχολείων, κατά τη διάρκεια της θητείας τους, προτείνεται μετά την ολοκλήρωση της διευθυντικής τους θητείας να επιστρέψουν στο ΠΣ που ανήκουν έως τη συμπλήρωση της 5ετούς θητείας.

**5η Πρόταση:** Κρίνεται επιβεβλημένη η αναμοριοδότηση των αντικειμενικών κριτηρίων, κατά τρόπο ώστε η διδακτική επάρκεια και παρουσία του εκπαιδευτικού στο σχολείο να μην αξιολογείται δυσανάλογα αυξημένα σε σχέση με την κατάρτιση και το επιστημονικό έργο.

#### **4° Δημιουργία κινήτρων προς τους εκπαιδευτικούς**

**1η Πρόταση:** Η θεσμοθέτηση εκ νέου των εργασιακών θεμάτων, όπως προτείνεται παραπάνω, θα αποτελέσει κίνητρο για τους εκπαιδευτικούς.

**2η Πρόταση:** Μετά την ολοκλήρωση 2 θητειών οι εκπαιδευτικοί θα μπορούν να αξιοποιούνται με προτεραιότητα σε παιδαγωγικά πιο υπεύθυνες θέσεις, όπως μέντορες, να αποσπώνται ή να γίνεται μετάταξή τους σε παιδαγωγικά τμήματα ως επόπτες πρακτικών ασκήσεων ή ΕΔΠ. Σαν κίνητρα για τη συμμετοχή τους ως μέντορες μπορεί να δοθεί μοριοδότηση για την επαγγελματική τους εξέλιξη ως διευθυντές και σχολικοί σύμβουλοι, π.χ. μισό ή ένα μόριο ανά έτος. Η πρόταση αυτή είναι ιδιαίτερα σημαντική για τα Π.Σ. της περιφέρειας και ιδιαίτερα της νησιωτικής Ελλάδας.

**3η Πρόταση:** Επίσης, σε περίπτωση που οι εκπαιδευτικοί δε συμπληρώνουν το υποχρεωτικό διδακτικό τους ωράριο στο Π.Σ. να έχουν τη δυνατότητα να συμπληρώνουν το ωράριό τους (κατόπιν αιτήσεως τους) στο Π.Σ. ή σε σχολεία της περιοχής του Π.Σ ή στο οικείο Παιδαγωγικό Τμήμα:

- για την πρακτική άσκηση φοιτητών, προκειμένου να την επιβλέπουν,
- για τους σκοπούς των Π.Σ. όπως για παράδειγμα ενδοσχολική επιμόρφωση, υποστήριξη του θεσμού του μέντορα, εφαρμογή σύγχρονων μεθόδων διδασκαλίας κ.α., όπως προβλέπεται και στη παρ. 1 και 2 του αρθ. 47 στο νόμο 3966/2011,
- για την παιδαγωγική συμβουλευτική νεοδιόριστων εκπαιδευτικών που εργάζονται ως δόκιμοι, σύμφωνα με τις ισχύουσες πρακτικές σε άλλα ευρωπαϊκά κράτη,
- να διατίθενται στο οικείο Παιδαγωγικό Τμήμα, για να οργανώνουν σε συνεργασία με το ΠΣ επιμορφωτικές δράσεις και ερευνητικά προγράμματα.

**4η Πρόταση:** Για τους επί θητεία εκπαιδευτικούς των ΠΣ να εφαρμόζονται οι διατάξεις που γενικότερα ισχύουν για τους εκπαιδευτικούς.

**5η Πρόταση:** Να εφαρμόζεται το δίωρο των εκπαιδευτικών στα Π.Σ. ως χρόνος προετοιμασίας για καινοτόμες εκπαιδευτικές παρεμβάσεις, συνθήκη που δεν ισχύει πάντα λόγω έλλειψης εκπαιδευτικού προσωπικού.

#### **5° Σύνδεση Π.Σ. με Παιδαγωγικά Τμήματα Δημοτικής Εκπαίδευσης και ο ρόλος των ΕΠΕΣ**

Τόσο οι διοικητικές διαδικασίες όσο και η σύνθεση του ΕΠΕΣ δυσχεραίνουν την άμεση εμπλοκή των παιδαγωγικών τμημάτων στην ερευνητική διαδικασία και στην εφαρμογή καινοτόμων εκπαιδευτικών παρεμβάσεων, με αποτέλεσμα η συμβολή των Π.Τ. να είναι συχνά σε θέση «διεκπεραιωτή».

**1η Πρόταση:** Ο ρόλος των μελών ΔΕΠ των Π.Τ. στα Ε.Π.Ε.Σ θα πρέπει να είναι ουσιαστικός και να εστιάζει στην παιδαγωγική, ερευνητική και επιμορφωτική καθοδήγηση της σχολικής μονάδας.

**2η Πρόταση:** Είναι απαραίτητο η αρμοδιότητα της επιλογής των αιτούντων εκπαιδευτικών για την τελική τοποθέτησή τους να γίνεται από το Ε.Π.Ε.Σ του πειραματικού Σχολείου, ώστε να εξασφαλίζεται η πρόθεση των εκπαιδευτικών να συμμετέχουν σε επιμορφώσεις, καινοτόμες δράσεις κ.α.

### **6° Η παιδαγωγική αποτίμηση του έργου των Π.Σ.**

Βασικός λόγος ύπαρξης των Π.Σ. σύμφωνα με το ΦΕΚ είναι οι διαφοροποιημένες και ιδιαίτερες αρμοδιότητες των σχολείων αυτών: **α) η άσκηση των φοιτητών των ΠΤΔΕ, β) οι καινοτόμες εκπαιδευτικές παρεμβάσεις, γ) η παιδαγωγική έρευνα και δ) η λειτουργία των Π.Σ. ως κέντρων επιμόρφωσης για άλλα σχολεία** που δημοσιοποιούν και γνωστοποιούν τη γνώση που έχει παραχθεί μέσα από την έρευνα και τις καινοτομίες. Συχνά το πραγματικό έργο των Π.Σ εστιάζει μονοδιάστατα σε μία ή δύο πτυχές μόνο.

**1η Πρόταση:** Προτείνεται να κατοχυρώνονται θεσμικά οι τέσσερις βασικοί πυλώνες αρμοδιοτήτων των Π.Σ. Αυτό σημαίνει ετήσιο παιδαγωγικό προγραμματισμό και απολογισμό και στις τέσσερις διαστάσεις.

**2η Πρόταση:** Αναφορικά με την επιμόρφωση, τα Π.Σ. ανάλογα με το ιδιαίτερο ερευνητικό ή καινοτόμο έργο τους θα μπορούσαν να οργανώνουν σε τακτά διαστήματα επιμορφώσεις σε εκπαιδευτικούς άλλων σχολείων, αναλαμβάνοντας ρόλο πολλαπλασιαστή, σε συνεργασία με τα οικεία ΠΤΔΕ. Αυτό μπορεί επίσης να επιτευχθεί μέσω της δικτύωσης των Π.Σ. με συνεργαζόμενα με αυτό σχολεία, στα οποία μπορεί να γίνει διάχυση της παραχθείσας γνώσης.

**3η Πρόταση:** Ειδικότερα για την άσκηση των φοιτητών προτείνεται η πιλοτική εφαρμογή της μεντορείας εκπαιδευτικών, πρακτική που θα διαφοροποιούσε τα Π.Σ. από τα άλλα σε σχέση με τον ιδιαίτερο παιδαγωγικό ρόλο τους. Ως κίνητρα για τη συμμετοχή τους ως μέντορες μπορεί να δοθεί μοριοδότηση για την επαγγελματική τους εξέλιξη ως διευθυντές και σχολικοί σύμβουλοι, π.χ. μισό ή ένα μόριο ανά έτος.

### **Συμπεράσματα**

Τόσο από την διαχρονική και ιστορική πορεία όσο και από τη συγχρονική από τη επισκόπηση μοντέλων που σχετίζονται με τα πειραματικά σχολεία γίνεται φανερό ότι ο θεσμός αυτός περισσότερο ίσως τα τελευταία χρόνια βρίσκεται υπό πίεση, προκειμένου να αναμορφωθεί. Σκόπιμα στην ανάλυση του θεσμού δεν έγινε αναφορά στα πρότυπα σχολεία, καθώς θεωρούμε ότι αυτά έχουν άλλη αποστολή και δεν σχετίζονται ιστορικά αλλά και ερευνητικά με την αποστολή των πειραματικών σχολείων.

Από την ιστορική αλλά και παιδαγωγική πορεία των πειραματικών σχολείων γίνεται φανερό ότι αυτά είχαν άμεση σύνδεση με παιδαγωγικά τμήματα, προκειμένου οι εκπαιδευτικοί α) να κατανοήσουν, β) να εφαρμόσουν, γ) να αποτιμήσουν και δ) να διαδώσουν τα αποτελέσματα σε άλλα σχολεία και την ευρύτερη εκπαιδευτική κοινότητα. Αυτός είναι ακριβώς και ο πυρήνας της αποστολής τους και ακριβώς σε αυτό το σημείο παρατηρείται έλλειμμα, καθώς φαίνεται ότι συχνά αυτή η αποστολή γίνεται με διεκπεραιωτικό και εργαλειακό τρόπο. Τα μοντέλα οργάνωσης που παρουσιάζονται και οι προτάσεις επίλυσης προβλημάτων στο ισχύον θεσμικό πλαίσιο

αποσκοπούν στο να μειωθεί το φαινόμενο αυτό και αντιστρόφως να διευκολυνθεί η ένταξη της δημιουργικότητας και της καινοτομίας στην εκπαίδευση.

### Βιβλιογραφία

- Andres, A.P. (2014). Community and the myth of the ideal school: Circulation and appropriation of the Hamburg Gemeinschaftsschulen in Spain (1922-1933). *Paedagogical Historica: International Journal of the History of Education*, 50(5): 599-614.
- Baum, H. (1974). Experimental Schools as Welfare. *Interchange*, 5(4): 23-32.
- Boyask, R., McPhail, J.C., Kaur, B., & O'Connell, K. (2008). Democracy at work in and through experimental schooling. *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education*, 29:1, 19-34.
- Γουδήρας, Δ. (2014). Πρότυπα, Πειραματικά ή Σχολεία Αριστείας; ΠΡΑΚΤΙΚΑ 1ου ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ ΠΡΟΤΥΠΩΝ ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ Α/ΘΜΙΑΣ ΚΑΙ Β/ΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ - Ένας χρόνος μετά, 26-27 Απριλίου 2013 σελ. 11-27. Θεσσαλονίκη.
- Deraere, M. (2004). Η πειραματική έρευνα στην εκπαίδευση από το 1890 έως το 1940. Στο R. Hofstetter & B. Schneuwly (επιμ.). *Εισαγωγή στις επιστήμες της Εκπαίδευσης*, σ. 33-73 . Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Kron, F., Sofos, A. (2003). *Mediendidaktik –Neuen Medien in Lehr- und Lernprozessen“*. München: Ernst Reinhardt-Verlag als UTB.
- Λιάμπας, Γ. (2009). *Σχολικές Επιδόσεις και Εισαγωγή στο Πανεπιστήμιο: Η Περίπτωση του Γυμνασίου και του Πειραματικού Σχολείου του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (1950-1967)*. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών στις Επιστήμες της Αγωγής.
- Ματσαγγούρας, Η. (2003). *Η Διαθεματικότητα στη σχολική Γνώση*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Philipp, E., & Rolff, H.-G. (1998): *Schulprogramme und Leitbilder entwickeln. Ein Arbeitsbuch*. Weinheim/Basel: Beltz.
- Πυργιωτάκης, Γ. (2007). *Παιδαγωγική του Νέου Σχολείου*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Röhrs, H. (1990). *Το κίνημα της προοδευτικής Παιδαγωγικής*. Θεσσαλονίκη: Αδελφοί Κυριακίδη.
- Roith, C. (2014). Educational theory and practice in post-revolutionary times: the European academic debate on the experimental schools in Hamburg (1919-1933) in the 1930s and 1970s. *Pedagogica Historica: International Journal of the History of Education*, 50(5): 631-650.
- Schein, E. H. (1992). *Organizational Culture and Leadership*. (2nd edition). San Francisco: Jossey-Bass.
- Schein, E. H. (1999). *The Corporate Culture*. San Francisco: Jossey-Bass.

ΥΠΕΠΘ (2004). Οδηγός για τους εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας. Η εκπαίδευση των μαθητών με ιδιαίτερες νοητικές ικανότητες και ταλέντα εκπαίδευσης. Αθήνα.

### **Νομοθεσία**

Νόμος 4376 «Περί ιδρύσεως Πειραματικών Σχολείων εν τοις Πανεπιστημίσι Αθηνών και Θεσσαλονίκης» (ΦΕΚ 300/21-8-1929)

Νόμος 4600 «Περί τροποποιήσεως και συμπληρώσεως του νόμου 4376 “περί ιδρύσεως Πειραματικών Σχολείων εν τοις Πανεπιστημίσι Αθηνών και Θεσσαλονίκης”» (ΦΕΚ 149/9-5-1930)

Βασιλικό διάταγμα «Περί εκτελέσεως των νόμων 4376, 4600 “περί ιδρύσεως Πειραματικών Σχολείων εν τοις Πανεπιστημίσι Αθηνών και Θεσσαλονίκης”» (ΦΕΚ 550/14-11-1935)

Αναγκαστικός νόμος 1297 «Περί συμπληρώσεως και τροποποιήσεως εκπαιδευτικών τινών Νόμων» (ΦΕΚ 251/6-7-1938).

Νόμος 1566 για τη Δομή και λειτουργία της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και άλλες διατάξεις. ΦΕΚ 167/30-9-1985

Υπουργική απόφαση για την «Οργάνωση λειτουργία και υπαγωγή Πειραματικών σχολείων πρώην Παιδαγωγικών Ακαδημιών στα Παιδαγωγικά τμήματα Δη. Εκπ/σης και Νηπιαγωγών των ΑΕΙ» ΦΕΚ 96/14-2-1995.

Νόμος 3966 του 2011 σκοπός: νομοθετική ενοποίηση πρότυπων και πειραματικών σχολείων

Νόμος 4327/2015 σκοπός: διαχωρισμός μεταξύ των πρότυπων και των πειραματικών σχολείων